

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Merle Pöld

METSAVAHI TALU EHTUSAJALUGU, VÄÄRTUSED, TEHNILINE SEISUKORD JA SÄILITAMISE ETTEPANEKUD

Haakla küla, Kehtna vald, Raplamaa

2017/2018 õppeaasta

Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse lõputöö

Tallinn 2018

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et olen koostanud antud lõputöö iseseisvalt ning seda ei ole kellegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on töös viidatud.

„.....” mail 2018. a.

.....
(allkiri)

Töö vastab kehtivatele nõuetele ja lubatud kaitsmisele:

„.....” mail 2018. a.

.....

Kaitstud hindele:

.....

„.....” mail 2018. a.

.....

Sisukord

Sissejuhatus

- 1. Metsavahi talu ajalooline ülevaade**
- 2. Hoone arhitektuursed välis- ja siselahendused**
- 3. Hoone materjalikasutus ja tehniline seisukord**
 - 3.1 Vundament, sokkel ja põrandad**
 - 3.2 Seinad**
 - 3.3 Aknad ja ukсед**
 - 3.4 Katus**
 - 3.5 Korstnad**
- 4. Hinnang Metsavahi talu kultuuriloolisele väärtusele ja säilitamise ettepanekud**

Kokkuvõte

Kasutatud kirjandus ja teised allikmaterjalid

Sissejuhatus

Käesolev kursusetöö käsitleb Metavahi talu, mis asub Raplamaal Haakla külas, 20. saj esimeses pooles rajatud elumaja ehitusajalugu, väärtuseid, tehnilist seisukorda ning säilitamise ettepanekuid. Töös on keskendutud ainult elamule ning käsitletud ei ole teisi hooneid. Seda eelkõige põhjusel, et ajaloolise talukompleksi kuulunud ehitised ei ole säilinud ning lisatud hooned pärinevad eelkõige nõukogude perioodist või kaasajast.

1900. aastad tõid kaasa suuri muutusi inimeste ellu nii suurtes linnades kui ka väikestes maanurkades metsade keskel Eestimaal. Inimeste elud ja nende ümbrus muutus suure kiirusega, millega kaasnes palju uusi asju, mida kunagi varem ei olnud, muutusid ühiskondlikud suhted ning maailm ei olnud kunagi varem olnud nii väike ja kättesaadav. Seda ajajärku on nimetatud ka pöörasteks aastateks¹.

Kindlasti on üheks selliseks muutuse peegelduseks ka muutused Eesti maaarhitektuuris, mis väljendas maaelanike püüdlusi käia kaasas moodsa ja uue ajaga. Nii nagu muutus elu-olu, pidid muutuma ka inimesed. Võib ainult arvata, millist sisemist põlemist ärksama meelega inimestele see aeg võis pakkuda.

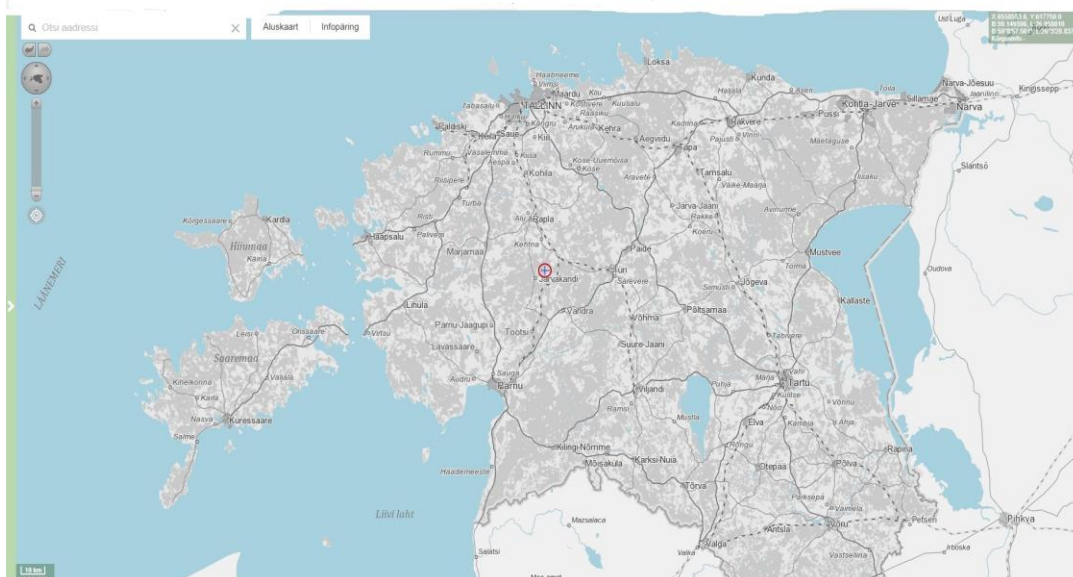
Lisaks töö autori huvile selle perioodi vastu üldiselt, on huvi käesoleva töö eseme vastu ka isiklikku laadi. Töö esemeks oleva elumaja rajas autori vanavanaisa. Seega kannab töö esmajärjekorras perekonna ajaloo uurimise ja maja dokumenteerimise eesmärki. Ka lapsepõlvest jäänud küsimus, et miks on metsa sees maja, mis on pigem „linna moodi maja“, on saanud oma vastuse.

Olen tänulik maja tänasele omanikule, kelle loal selle töö tegemine võimalikuks sai.

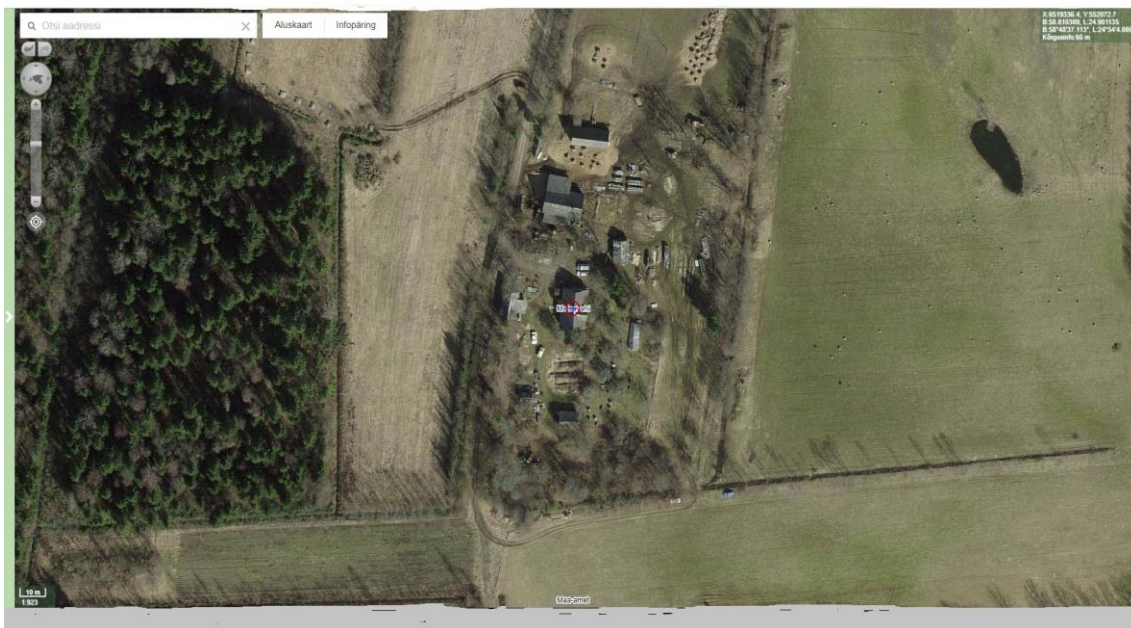
¹ Viide *Philpp Blomi raamatule Pöörased aastad. Euroopa 1900-1914. Tallinn. Varrak 2010.*

Metsvahi talu alusandmed

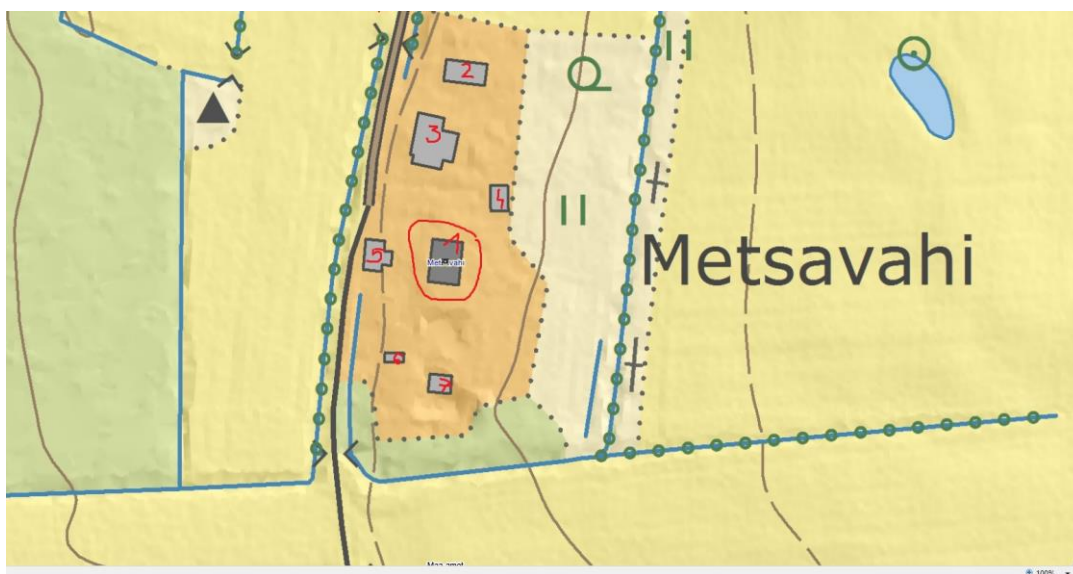
Address	Haakla küla, Kehtna vald, Raplamaa
Kinnistu omanik:	Avo Vahtre
Ehitusaeg:	1919. a
Funktsioon:	elamu (ei ole kasutuses)
Riikliku kaitse alla kuuluvus:	ei ole mälestis
Katastritunnus:	<u>29203:002:1526</u>
Kinnistu suurus:	41,5 ha (õuemaa 0,37 ha)
Krundi sihtotstarve:	Maatulundusmaa 100%

1. Metsavahi talu asukoht: <https://xgis.maaamet.ee>

2. Metsavahi talu. Ortofoto. <https://xgis.maaamet.ee>

3. Metsavahi taluõue plaan

Talu õuemaal asuvad:

- 1) elumaja (ehitatud 1919);
- 2) heinaküün (ehitatud nõukogude perioodil);
- 3) laut (ehitatud 1980);
- 4) saun;
- 5) uus elumaja (ehitatud 2017);
- 6) varjualune;
- 7) ait (asustatud ümber teisest asukohast, ei ole algse talukompleksi osa).

1. Metsavahi talu ajalooline ülevaade

Metsavahi talu asub Haakla külas Kehtna vallas Raplamaal. Ajalooliselt kuulus Haakla küla Kehtna mõisa piiridesse. Teadaolevalt on Haakla külas olnud 11 talukohta, käesolevaks ajaks on säilinud ja kasutuses 7 talu, sealhulgas Metsavahi talu.

Metsavahi talu elanikud on kandud perekonnanime Rehfeldt ning see on külas ainus talukoht, kus siiani elab alaliselt selle suguvõsa järeltulija². Metsavahi talu ostis päriseks Kehtna mõisnik Otto von Lilienfeldilt talupoeg Jaan Rehfeldt (1845-1897), tehing jõustus 23. aprillil 1877. aastal. Talukoha hind lepingu järgi oli 2250 hõberubla ning talukoha suuruseks on märgitud 38 dessatiini ja 1420 ruutsülda³.

Talukoha hoonestuse kohta sellest ajast dokumentaalseid tõendeid ei ole tuvastatud, kuid võttes aluseks järeltulijate ütlused, siis nende teadmist mööda oli talukohas hoonetest rehielamu, laut ja ait. Tänapäeva seisuga neid säilinud ei ole. Laudast on säilinud selle asukohas osaliselt maakive, mis moodustasid ehitise vundamendi.

² *Perekonnanimi Rehfeldt eestistati 1938.a ning uueks nimeks võeti Vahtre*

³ *Talukoha müümise ja ostmise kontrakt 1877, Kehtnas. Originaal säilinud perekonna käes.*

Jaan Rehfeldilt võttis talu üle tema poeg Mihkel Rehfeldt (1875 – 1952). Mihklil ja tema abikaasa Annal (1884 – 1964)⁴ oli 4 last, kolm poega (Evald, Elmar ja Lembit) ja tütar (Selma).

Mihkli eestvedamisel ja juhtimisel ehitati uus elumaja, mis järgib tolle aja moodsa maja reegleid, kuigi nn moodsad majad ei olnud sellel ajal enam niivõrd uus asi. Maja valmis 1919. aastal. Maja ehituskavandite kohta puudub teave. Kahjuks ei ole maja kohta leitud fotosid, võimalik, et neid ei tehtudki või ei ole need säilinud. Võib eeldada, et olemasolev rehimaja ei vastanud enam pere vajadustele aga käinud kaasas uue aja nõudmistega. On teada, et peremees Mihkel oli ärksa vaimuga ja huvi elust-olust laiemalt ning oli ühiskondlikult aktiivne. Ta tegeles muusikaga ja tegutses orkestri juhina, samuti kuulus erinevate seltside juhatusse ning oli tegev Kehtna Vallavalitsuses⁵. Lisaks oli ta moodustanud ka oma pereliikmetest ansambli ning Metsavahi talu pereorkester oli Haakla külas ja ka naaberkülades hästi tuntud.

Ilmselt võib teha sellest ka järelduse, et ta oli hästi kursis tollel ajal talumajade ehituses levinud suundadega ning püüdis neid järgida, st olla moodne ja ajaga kaasaskäiv. Samal ajal ei olnud Mihkel ehk nii osav talupidamises, võimalik, et tal ei jätkunud selleks piisavalt aega. See tõi kaasa selle, et talul olid võlad ning peremees oli sunnitud võtma laenu. Laenudokumentidest⁶ Eesti Maakrediidi Seltsi juhatusele nähtub, et osaliselt võis majanduslike raskuste põhjustajaks olla ka uue maja ehitamine ning liiga suurejoonelise elu elamine.

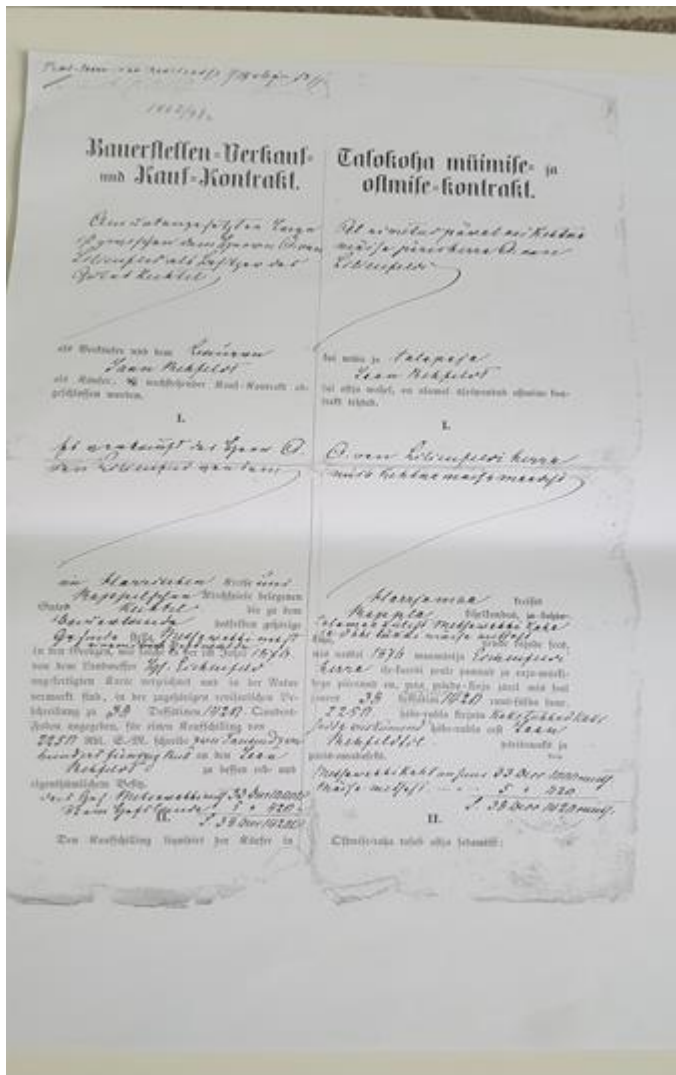
Mihkli poegadest jäi Metsavahile elama tema poeg Elmar (1913-1971) ja tütar Selma (1910-1978). Riigikorra muutumisega seoses Metsavahi talu maad riigistati. Perepoeg Elmar mõisteti süüdi nõukogudevastases tegevuses ning ta viibis Venemaal vangilaagris. Selle põhjuseks toodi kuulumine Omakaitse. Elmar rehabiliteeriti pärast Stalini surma ning ta naasis Metsavahile. Kahjuks oli vangilaagris veedetud aastad pöördumatult kahjustanud tema tervist.

⁴ *Sündinud Luberg, kes oli pärit samas külas asuvast Haakla-Juhani talust*

⁵ *Eesti Rahvusarhiiv (ERA): EEA.2486.3.641, Metsavahi nr 83, omanik Mihkel Vahtre*

⁶ *Samas*

Pärast Eesti Vabariigi taasiseseisvumist tagastati hoone õigusjärgsele pärijale, kelle omanduses on talu ka tänasel päeval.

4. Talokoha müümise ja ostmise kontakti 1. leht

2. Hoone arhitektuursed välis- ja siselahendused

Häärberi tüüpi elamu on lihtne viilkatusega pooleteisekordne rõhtpalkhoone. Hoones on üldpinda 122 m². Hoone alumine osa on kaetud laiade horisontaalsete voodrilaudadega, mille laius on 130 mm. Hoone põõningukorruse osa on kaetud kitsama püstlaudvooriga, mille otsad on lõigatud teravaks. Hoone laudis on ehitusaegne. Hoone algne värvilahendus ei ole teada. Maja rajaja lapselapse ütlusele tuginedes võis olla maja värvitud ning see võis olla hallikassinine⁷. Hiljem ei ole hoonet üle värvitud ning see on väga pikka aega seisnud värvimata kujul. Vana värvi

⁷ M. Meister, M. Vahtra lapselaps

jäljed ei olnud laudisel tuvastatavad. Hoone katus on kaetud sindlitega, mis on nõukogude ajal eterniidiga üle löödud (veel 60ndate alguses oli katusekatteks sindel).

e

5. Vaade elamu esifassaadile

Hoone fassaadi kujundus on üldjoontes lihtne. Hoonet ilmestab viilkatusega klaasveranda, selle akende ja ukse kujundus, milles võib täheldada juugendlikku järeelmõju. Veranda uks ja vasakpoolne aken on säilinud algupärastena. Klaasveranda lisamine elamule oli sajandivahetuse paiku väga levinud ning maamajade peaaegu kohustuslik element⁸. Seda joont järgib ka Metsavahi talumaadele rajatud elamu. Veranda ei asu maja kesksel teljel, vaid jääb maja teise sissepääsu poolsesse osasse vasakul pool. Veranda seintel on akende ja vundamendi vaheline ala kaetud kitsama püstlaudvoodriga ning ülevalpool majaga samalaadse rõhtlaudisega. Veranda viiluväljal on samuti püstlaudvooder, mille otsad on lõigatud teravaks samalaadselt maja pööningu osaga.

⁸ Pärdi, Heiki. Eesti talumaja lugu. Ehituskunst ja elu 1840-1940. Tänapäev.2012, k 16

6. Vaade verandale

Hoonel on kaks sissepääsu: esifassaadil läbi klaasveranda söögituppa ning hoone küljel (eestvaates vasakul).

7. Elamu klaasveranda 1950ndate lõpus, 1960ndate alguses. Näha on ka sindelkatus. Pildil tagareas vasakult esimene peretütar Selma, kolmas pereema Anna, esireas keskel perepoeg Evald.

Lisaks klaasverandale iseloomustab ka 20. sajandi algupoole talumajasid pööningu kasutuselevõtt eluruumina, mis tõi kaasa ärklite lisandumise⁹. Seda väidet kinnitab ka Metsavahi maja. Katusel on kahe aknaga viilkatusega ärkel, mis avaneb tagafassaadil.

8. Vaade elamu tagafassaadile

⁹ Pärsti, Heiki. Eesti talumaja lugu, lk 17

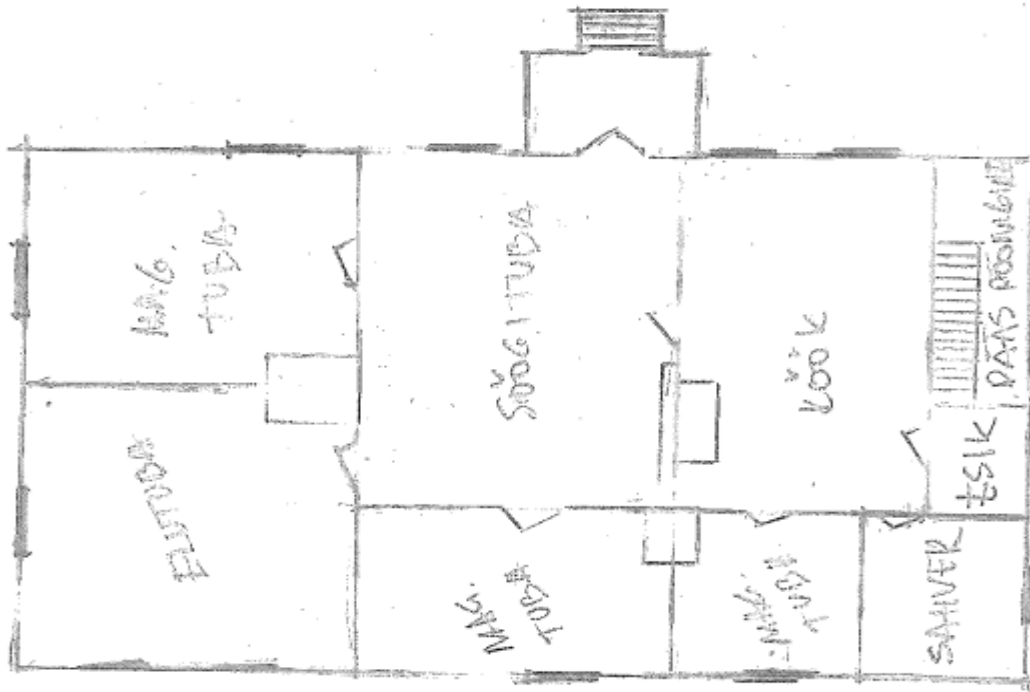
Hoonel on maakividest sokkel, mis on olnud krohvitud. Ei ole teada, kas sokkel on olnud krohvitud algupäraselt või seda on tehtud hiljem. On tuvastatav, et sokli peal on olnud veelaud, kuid see on põhimõtteliselt täielikult hävinud.

Hoone fassaadi detailidest on säilinud aknad, välja arvatud kaks, kuid mis on asendatud algupäraseid aknaid järgivate akendega, veranda uks ja veranda aknad, välja arvatud paremal pool küljel asuv aken, mis on asendatud suvalise aknaga. Maja akende alaosa on 4-ruuduline, akende ülaosas on eraldi avatav tuulutusraam. Akende piirdeliistud on säilinud osaliselt ja fragmentalaselt. Säilinud ei ole maja otsas asuva sissepääsu uks, olemasolev uks on lisatud hiljem, tõenäoliselt nõukogude perioodil.

9. Vaade hoone sissepääsule hoone otsas (eestvaates vasakul)

Maja põhikorrusel on 5 tuba. Hoone otsauksest pääseb esikusse, kust viib otse uks kööki ja teine uks paremat kätt põõningukorrusele viiva trepi juurde. Köögist viib otseuks söögituppa ning vasakut kätt jäävad sahver ja väiksem magamistuba. Söögitoast pääseb läbi kahepoolsete uste verandale, elutuppa, pererahva magamistuppa ning kolmandasse magamistuppa. Kaks väiksemat magamistuba on omavahel ühendatud uksega. Hoone sisemist ruumilahendust ei ole muudetud ning see on säilinud algpärasel kujul.

10. Elamu ruumide jaotuse plaan

Majas on kaks autentset pottkividest ahju, mis on kaunistatud tagasihoidlike karniisidega. Säilinud on ka algupärased ahjude ukсед. Ahjud on asetatud nii, et üks ahi on läbi kahe toa. Üks ahi on väiksemate magamistubade tarbeks ning teine ahi elutoas ja pererahva magamistoas. Söögitoas on sooajamüür, mille taga köögis asuv pliit, mis tagab selle ruumi kütte. Praegu on ahjud värvitud, kuid tõenäoliselt on seda tehtud nõukogude ajal ning see ei ole nende algupärane lahendus.

11. Ahju ülemine karniis

12. Ahju alumine äär

13. Ahju uks

Tubade lagedel on säilinud puidust laudis, algupärane põrand on säilinud ainult ühes toas (pererahva magamistuba) ning verandal. Neid põrandaid katab lai põrandalaud (200 mm). Võib eeldada, et ka teiste ruumide põrandad olid kaetud samasuguse põrandalauga.

14. Tubade lae laudis

15. Toa põranda laudis

Tubade vaheseinad on rõhtpalkseinad, mis on kaetud lubjakrohviga. On teada, et seinad olid kaetud tapeediga, kuid nõukogudeaegse remondi käigus on ajaloolised tapeedikihid eemaldatud ning nende fragmente säilinud ei ole.

Elamu siseuksed on suuremas osas säilinud. Säilinud ei ole elutoa ja ühe magamistoa uks. Hoones on kasutatud kahte tüüpi puidust siseuksi: kõik ukсед, välja arvatud verandale viiv uks, on ühepoolsed, neljast tahvlist koosnevad tahveluksed. Verandauks on kahepoolne kolmest tahvlist koosnev tiibuks. Kõige paremini on neist säilinud veranda uks, ehk ka seetõttu, et seda ei ole eriti kasutatud ning see on olnud ka külma tõttu kinni kaetud. Ukсед on olnud valget värvi. Kolmel uksel on säilinud algupäraseid käepidemed.

16. Toa siseuks ja ukse käepide
17. Veranda uks (osaline)

18. ja 19. Uste käepidemed

Maja ehitati küll võimalusega võtta elamise tarbeks kaustusele ka pööningukorrus, kuid see jäi välja ehitamata. Pööningukorrusele viib esikust vasakule jäävast uksest avaneva väikses koridoris asuv trepp (pigem trepi ja redeli vahepealne konstruktsioon). Ärklikorrusele rajas kaks tuba perepoeg Lembit umbes 50ndate lõpus, 60ndate alguses, mis olid kasutatavad suvisel ajal. Toad võtavad enda alla umbes poole pööningust. Trepipoolne osa on kasutuses koli ladustamise kohana.

3. Materjalikasutus ja tehniline seisukord

Hoone üldine seisukord on halb, hoone vundamendi vajumise tõttu on kahjustunud hoone konstruktsioonid (hoone tagumine pool vajanud (murdunud) maapinna poole)¹⁰. Seinakonstruktsioonides on mädanik ning suure tõenäosusega on arenenud majavamm.

3.1 Vundament, sokkel ja põrandad

Vundamendiks on kasutatud maakivi, mis on olnud kaetud tsementkrohviga (võimalik, et seda on tehtud ka hiljem või üritatud sellega vundamenti parendada).

¹⁰ See on tajutav hoone sees viibides. Näiteks söögitoas või väiksemates magamistubades on põrand kaldu tagumise seina poole.

Käesoleval ajal on vundamendi olukord väga halb, vundament on vajunud, vundamenti katab sammal, osa kive on välja kukkunud ning kogu ehitis on seetõttu kiivas tahapoole. Sokli levinumaks kõrguseks on nimetatud 50-60 cm¹¹. Metsavahi maja sokli kõrgus hoone eespool on 35 cm, külje eespoelses osas 30cm ning suunaga tagumise seina poole u 10 cm.

19. ja 20. elamu sokkel

¹¹ Muinsuskaitseameti infoleht nr 12 „Vundament ja sokkel“

Hoone taga on vundament täielikult mulla alla mattunud ning maa ulatub laudiseni. On tuvastatav, et algselt on sokli kaitseks paigutatud ka veelaud, kuid nüüdseks on see hävinud ning nähtavad on selle riismed.

21. Elamu tagasein ja „uppunud“ sokkel

Kirjanduses on märgitud, et üllatavalt probleemseks on osutunud 19. saj lõpus ja 20. saj alguses rajatud puithoonete vundamendid, mis on sageli liiga madalad ning rajatud nõrkadele ja ebaühtlastele aluspinnastele¹². Selle tagajärjel on majaümbrus sageli „uppunud“ täitepinnase kihtidesse¹³. Seda järeldust kinnitab kahjuks ka Metsavahi elamu.

Millisel viisil oli planeeritud ja tagatud põrandakonstruktsiooni tuulutus, ei ole teada. Soklis õhutusavasid näha ei ole.

¹² samas

¹³ Metsalang, Joosep (koostaja). Vana maamaja. Käsiraamat. Tammeraamat 2012, lk 109

Aegade jooksul ei ole vundamendi probleemiga olulisel määral tegeletud ning sellest lähtuv probleem on üha süvenev. Probleemi põhjustaks võib olla halb ehituskvaliteet kui ka liigne sademete kogunemine vundamendi ümbruses. Maja ehitamise ajal olid talumaad õuema ümbruses aktiivses kasutuses põllumaadena ning sademete ja muu liigse vee ärajuhtimiseks olid rajatud kraavide süsteemid. Riigikorra muutmine tõi kaasa ka muudatused põlluharimises ning kraavide hooldamine jäi soiku. Ka see võib olla üheks tänase olukorra põhjuseks.

Et olukord ei halveneks veelgi ning tuvastamaks pinnases oleva vundamendi olukorda, on vajalik kogu hoone perimeetri ulatuses avada soklimüür¹⁴. See võimaldab liigset vett ära juhtida ning vundamendi olukorda spetsialistil uurida ja otsustada edasised võimaliku tegevused, mis on aluseks kogu maja võimalikuks säilimiseks ja säilitamiseks tulevikus. Kui samalaade olukord jätkub, on see progresseeruv ja viib hoone hävinemiseni.

Lähtuvalt eespoolkirjeldatud probleemist, on hoone põrandakonstruktsioon vajunud ning mädaniku (majavamm) poolt kahjustatud. Algne põrandalaud (laius 200 mm) on säilinud pererahva magamistoas ja verandal. Hävinud põranda on asendatud esmaste kättejuhtuvate materjalidega. Algsed põrandalaudade edaspidise kasutamise võimalikkust tuleb eraldi uurida ning hinnata kahjustusi ja selle ulatust. Kui peaks ette võetama maja taastamine, tuleb põrandakonstruktsiooni rajamisel silmas pidada tuulutust ja soojapidavust.

3.2 Seinad

Hoonel on rõhtpalgist välisseinad, mis on kaetud horisontaalse laudisega (laius 130 mm). Laudis on maja ehitamise aegne. Siseseinte konstruktiivne lahendus ei ole hästi vaadeldav, kuna on kaetud krohvi ja tapeediga, kuid ka need on ilmselt rõhtpalkseinad. Pööningukorrusele väljaehitatud tubade siseseinad on püstpalkseinad.

¹⁴ *samas*

22. Elamu nurgavaade

23. Elamu välisvooder

Kuna hoone vundament on vajanud ning osaliselt kaetud maapinnasega, millest on arenenud välja mädanik (tõenäoliselt majavamm), siis on hoone konstruktsioon sellest kahjustunud ning võib eeldada, et kahjustused on ulatuslikud. Kindlasti on mõjutatud hoone tagumine sein, osaliselt külgseinad ning sisesein, mis jääb kõrgist vasakule. Probleemi tõsidust ilmestab magamistoa ukse avasse paigutatud tugipost. Hoone välissein on kaetud laudisega ning seestpoolt krohviga ja seinte lähem vaatlemine ja uurimine ei olnud võimalik. Ulatuslikku probleemi kinnitab maja vajumine tahapoole (maja tagaosas ei ole sokkel nähtav ning maja justkui vajub tasapisi maa sisse). Kahjustuse ulatuse kindlakstegemiseks tuleb seinad avada ning viia läbi ehitusuuring.

24. Maja sees seinä vajumine
25. Maja siseseinä kahjustus ja tugipost

Visuaalsel vaatlusel hinnates on maja laudis keskmises seisukorras. Seda vaatamata sellele, et laudist kaitsvat värvikihti ei ole uuendatud ning algne värvikiht on täielikult kulunud ja voodrilauad on praegu katmata. Võib eeldada, et vundamendi vajumisest lähtuvad probleemid hoone seintekonstruktsioonis on kandunud ka laudisele. Kindlasti puudutab see sokli või maapinnaga kokkupuutuvat osa. Laudisel on näha ka parempoolses otsaseinas ja tagaseinas sammalt, mis viitab niiskuse probleemile. Mõnes kohas on ka laudis katki (veranda sein, vasakpoolne otsasein). Kui peaks ette võetama maja taastamine, tuleb välisvooder eemaldada, puhastada ning hinnata põhjalikult selle seisukorda. Kahjustusteta voodrilaudu tuleb taaskasutada ning kaitsta laudis värviga.

3.3 Aknad ja uksed

Majal on säilinud algsed puitaknad, välja arvatud parempoolse otsaseina üks aken ja üks ärkli aken. Need on asendatud, kuid järgivad algset aknaraamide jaotust. Aknad on altpoolt neljaruudulised ning üleval on kolme ruuduga eraldi avatav tuulutusraam. Piirdeliistud on osaliselt säilinud, osaliselt hävinud. Aknaraamid on kaetud valge värviga, välja arvatud asendatud aknaraamid, mis on jäetud värviga katmata. Aknad vajavad korrastamist, kuid nende seisukord ei nähtu tagasipööramatu.

26. Elamu aken, sealhulgas algupärased nurgikud ja hinged

Eraldi märkimist väärivad veranda aknad ja uks, mis on selle maja kõige iseloomulikumad detailid.

Kui peaks ette võetama maja taastamine, tuleb akende üldist olukorda hinnata ning määratleta täpsemalt kahjustused. Ilmselt tuleb aknad seinast lahti võtta ning võimaluse korral põhjalikult taastada.

Elamu puidust siseüksed tuleb säilitada. Selleks tuleb need eemaldada, puhastada ja hinnata nende kahjustusi ning seejärel restaureerida, säilitades algupäraseid käepidemed (kolmel ukseel).

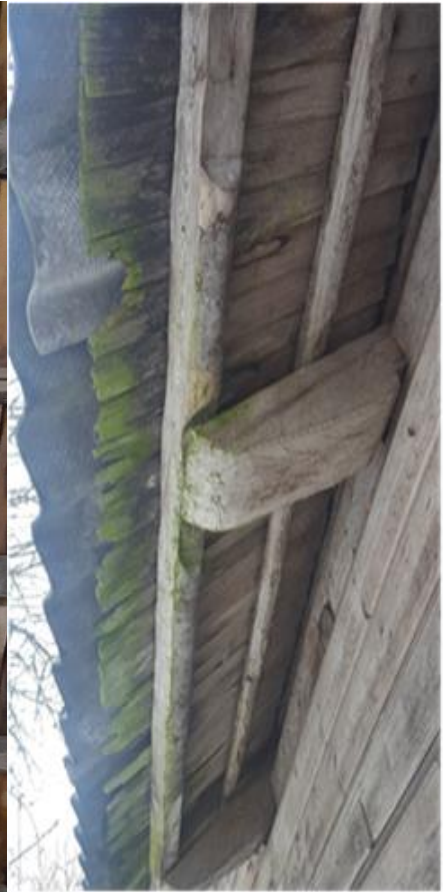

27. ja 28. Klaasveranda aknad

3.4 Katus

Katuse konstruktsioonide seisukord on visuaalsel vaatlusel on hea. Millist mõju on avaldanud hoone vajumine katusekonstruktsioonidele, tuleb hinnata vastava spetsialisti poolt. Pööningult katuseharja vaadates, paistab sealt valgus, mis viitab probleemile, mis võib olla seotud maja vajumisega. Maja omaniku sõnul katus läbi ei saja ning veekahjustusi ei olnud ka täheldada.

Hoonet on katnud sindelkatus. Teadaolevalt on algne sindel vahetatud korra uue sindel kattega. Käesoleval on katus kaetud eterniidiga, mille alla on nähtav sindelkatus. Hoone räästas on lahtine.

29. Vana sindel katus (eterniidi all)
30. Elamu räästas

31. Vaade pööningult katuseharjale

3.5 Korstnad

Majal on kaks korstnat. Üks korstnatest on tugevalt pigitanud ning selle korstna juures saanud kahjustuda ka katusekonstruktsioon. Teisel korstnal väliseid kahjustusi ei ole. Ahjud ja korstnad tuleb lasta spetsialistil hinnata. Kui maja asutakse hoonet taastama, siis pigitanud korsten tuleb laduda uuesti.

32. Pigitunud korsten pööningul

4. Hinnang Metsavahi talu kultuuriloolisele väärtusele ja säilitamise ettepanekud

Metsavahi talu elamu on Eesti taluarhitektuuri üks näide. See on häärberi tüüpi elamu ning nn uue aja moodsa maja üheks näiteks. Maja on ehitatud 20. saj esimeses pooles ning esindab perioodi, mil maal oli aktiivne elamute rajamine¹⁵.

Kindlasti pärineb sellest ajajärgust uhkemaid ja silmapaistvamaid maju, kuid ka siin on märgata väärikust ja esinduslikkust. Samuti peegeldab see majaperemehe püüdlusi rajada kaasaegne elamine ning viia oma pere elustandard edasi. See on

¹⁵ Metsalang, Joosep (koostaja). Vana maamaja, lk 109

oluline märksõna ka perekonna ajaloo seisukohast ning väärib järgnevate põlvete silmis austust ja tähelepanu.

Sellisenä väärinä kindalasti hoone säilitamist. Ilmselt on hoone kavandamisel ja ehitamisel tehtud ehitusviga ning rajatud liiga madal ja nõrk vundament. Hoone vundament on vajunud ning selle sokkel on osaliselt „uppunud“ pinnasesse. Selle tagajärjel on saanud kahjustada hoone konstruktsioonid, need on vajunud ning neis on sees mädanik. Hoone on muutunud elamiskõlbmatuks ning selle seisukord on avariiline. Ehitise säilimise tagab järjepidev hooldus ning probleemide lahendamine nende ilmnmisel. Ka selles aspektis ei ole ajad ja olud olnud soosivad. Nende kahe teguri koosmõjus on maja seisukord tänasel päeval halb ning selle säilimise perspektiiv ei pruugi olla väga kõrge, kuid kindlasti ei ole see võimatu. Kui see ka ei juhtu, kannab see töö hoone dokumenteerimise eesmärki.

Kui maja taastamine peaks ette võetama, peab esmalt ette võtma ehitustehnilise uuringu, mis tuvastab vundamendi olukorra ning hindab selle taastamise võimalikkust ja meetodeid. Samuti vajavad uurimist seinä- ja katusekonstruktsioonid: millises ulatuses on need mädanikust kahjustunud, millist mõju on avaldanud maja vajumine ning millises ulatuses on vajalik asendamine või uuesti ülesehitamine.

Maja taastamisel tuleb järgida restaureerivat meetodit. Vältida tuleb tehnilikke materjale ning lahendusi, mis rikuvad hoone välisilmet. Võimalusel kasutada vana laudist, kui see ei ole võimalik järgida uue laudise puhul olemasoleva laudise laiust ja paigutamiseviisi. Säilitada ja taastada tuleb vanad aknad ning verandakanad ja uks, mis on selle maja välisfassaadi kõige ilmekamad detailid.

Hoone põhimõtteline plaanilahendus võiks säilida. Majas ei ole tualetti ega pesemisruumi. Hoone kaasajastamisel tuleb arvestada vajadusega need ruumid rajada. Lahendada tuleb põrandakonstruktsiooni tuulutus ning põrandate soojustamine. Põrandad tuleks katta laia põrandalauaga. Laelauad säilitada või asendada originaali järgivate puidust lagedega. Siseuksed taastada, värvida valgeks ning säilitada originaal käepidemed. Elamiseks on võimalik välja ehitada põõningukorru. Hinnata tuleb ahjude ka korstnate töökorda. Ahjud koos

karniisidega säilitada, tugevalt pigitud korstna asemel tuleb laduda uus. Eterniit katusekatte tuleb välja vahetada ning valida sobivam katusekatte (sindel, kivi). Korrastada tuleb hoone ümbrus ning vähendada põõsaid hoone lähiümbrusest.

Kokkuvõte

Käeoleva töö eesmärk oli uurida ja jäädvustada Metsavahi talu 20. saj alguses rajatud elumaja ning tuua välja selle väärtuslikud detailid ning nii iseloomulikud kui tüüpilised jooned ja probleemid. Kursusetöö teema valikuga on autor soovinud väärtustada nii ehitist kui ka tuua esile hoone rajanud isikut. See on osa Eesti maaarhitektuurist kui ka perekonna ajaloo. Viimasega seoses tekivad kahetised tunded, nii rõõm kui ka kurbus. Rõõm vanavanaisa ettevõtlikkusest ja edasipüüdlisusest, teisalt on kurb näha, et maja on täna seisus, mis ei ole paljutöötav.

Hoone tulevik sõltub omaniku tahtest ja võimalustest. Jääb loota, et hoone saab võimaluse säilida ning rikastada ja mitmekesistada elukeskkonda. Kui on määratud tema kadumine, siis jääb see asjaga seotud inimeste mälestustesse ning jäävad dokumentaalsed ülestähendused, sealhulgas ka see töö siin.

33. Elamu külgvaade (eestvaates paremal)

Kasutatud kirjandus ja teised allikad

Eesti Rahvusarhiiv (ERA): EEA.2486.3.641, Metsavahi nr 83, omanik Mihkel Vahtre (Eesti Maakrediidi Seltsi laenutoimik)

Eesti Rahvusarhiiv (ERA): EEA.62.3.2320, Kehtna mõisast eraldatud Metsavahi talu nr 83

Talokoha müümise ja ostmise kontrakt 10.01.1877, Kehtnas. Originaal säilinud perekonna käes

No 83 Metsavahhi perre koha maade Kaart. 1876. Originaal säilinud perekonna käes
Metsalang, Joosep (koostaja). Vana maamaja. Käsiraamat. Tammeraamat. 2012

Metsalang, Joosep (koostaja). Katuseraamat. Tammeraamat. 2016

Pärdi, Heiki. Eesti talumaja lugu. Ehituskunst ja elu 1840-1940. Tänapäev. 2012

Muinsuskaitseameti infoleht nr 5 „Aken“

Muinsuskaitseameti infoleht nr 10 „Puitmaja välislaudis“

Muinsuskaitseameti infoleht nr 12 „Vundament ja sokkel“

Muinsuskaitseameti infoleht nr 30 „Hoonete biokahjustused ja nende tuvastamine“

Ehitisregister, <https://www.ehr.ee/>, seisuga 23.04.2018.

Maa-ameti geoportaal, <https://geoportaal.maaamet.ee/est/Kaardiserver-p2.html>,
seisuga 23.04.2018.